

به رژیم پهلوی می شد. اعضای خانواده شاه، به ویژه خواهر دوقلوی او، اشرف، نیز به عنوان افرادی فاسد، بی بندوبار و قاچاقچیان بین المللی مواد مخدر از شهرت فراوانی برخوردار بودند. افزون بر این، اشرف در قتل بسیاری از مبارزان، نقش مستقیم داشت. نکته قابل تأملی که سازندگان این مستندها به آن پرداخته اند، برش هایی از سخنان شاه است که به مخاطب، رویکردهای وطن پرستانه شاه را القاء می کند، حال آن که، بیننده با مشاهده ادامه مصاحبه می تواند به ساده لوحی و بی تدبیری شاه و نیز وابستگی او به غرب بیش از پیش واقف شود. فساد اخلاقی و اقتصادی شاه و اطرافیانش واقعیتی غیر قابل انکار است که مستندهایی مانند «انقلاب ۵۷»، عاقدانه توجهی به آن نکرده اند.

۴- تهدید تمامیت ارضی و تحقیر ملی

محصولات رسانه ای شبکه های وابسته به دشمنان انقلاب اسلامی، در معرفی شاه و عملکرد او، هیچ گاه اشاره ای به تهدید تمامیت ارضی کشور و از دست رفتن بخش هایی از سرزمین ایران نمی کنند. موضوعاتی نظیر جدایی بحرین از ایران و واگذاری حقایق ایران از رود هیرمند به افغانستان، در راستای سیاست های منطقه ای غرب، مسائلی هستند که ظاهرأ به چشم سازندگان مستندهایی مانند «انقلاب ۵۷» نیامده اند. گسترش صنعت مونتاژ در کشور و خام فروشی نفت، چیزی که بعدها در بحران اقتصادی و فشار ناشی از آن، بر زندگی مردم نقش مؤثری داشت، نتیجه مستقیم عملکرد و سیاست های رژیم شاه بود. آنچه در این پرونده، با توجه به اسناد و روایت های تاریخی ارائه شده، موضوعاتی است که هر بیننده باید با در نظر گرفتن آن ها به مشاهده مستندهایی از این قبیل بپردازد.

تاریخ و وقایع دوران پهلوی، نادیده گرفت. رویکرد دشمن ساواک و شکنجه و شهادت مبارزان، یکی از مهمترین دلایل خشم و نفرت عمومی مردم از رژیم شاه بود. ترس و وحشت از ساواک، جزء جدایی ناپذیر زندگی روزمره مردم در آن دوران محسوب می شد. هنوز هم خاطرات مربوط به ایجاد محیط پر رعب و وحشت، به واسطه انتشار اخبار مربوط به وحشیگری های ساواک، با گذشت نزدیک به چهار دهه از آن روزها، دست کم در خاطر بسیاری از مردان و زنان این مرز و بوم باقی مانده است. با این حال در مستندهایی مانند «انقلاب ۵۷»، اثری از ماجرای شکل گیری این نهاد امنیتی وجود ندارد. سوابق ساواک به قدری منفی و آکنده از جنایت است که حتی سازندگان این دسته از مستندها نیز قادر نیستند چهره ای منطقی از آن ارائه کنند. افزون بر این، تلاش شده است تا شاه فردی ضدخوشونت و گریزان از کشتار مردم نشان داده و فرار او در ۲۶ دی ماه سال ۱۳۵۷، با این تفکر و رویکرد توجیه شود. این در حالی است که انبوه کشتارهای رژیم شاه، از ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ تا بهمن ۱۳۵۷، طی ۱۵ سال و وقایعی مانند ۱۷ شهریور تهران و ۱۰ دی ماه مشهد، عملاً نادیده گرفته شده اند.

۳- فرار از نشان دادن چهره واقعی شاه و خانواده او

موضوع دیگری که در باره محتوای این نوع از مستندها باید مورد توجه قرار گیرد، نپرداختن به شخصیت شاه و سیمای خانوادگی اوست. شاه تنها در کنار وقایع سیاسی و گاه اقتصادی تصویر واز نمایش چهره واقعی وی در میان مردم خودداری می شود. در واقع، چهره حقیقی شاه، در قالب فرمانروایی هوسران و فاسد، اصولاً در مستندهایی مانند «انقلاب ۵۷» فاقد جایگاه است. این در حالی است که فساد اخلاقی شاه و خانواده اش، چندان از چشم مردم مخفی نبود و باعث افزایش انزجار عمومی نسبت

این مستندها، مخالفان شاه عموماً با عنوان مارکسیست معرفی می شوند. این توهمی بود که شاه نیز در مصاحبه هایش به صورت مکرر به آن اشاره می کرد و سازندگان مستند نیز از سخنان شاه نهایت استفاده را در این راستا کرده اند. با این حال وقتی به روزهای پرتیغاب انقلاب اسلامی می رسند و ناچار به اعتراف و اقرار در مورد حضور مردمی غیر وابسته به جریان چپ در صحنه می شوند، می کوشند تا این حضور را به برنامه ریزی روحانیون برای غلبه بر جریان چپ مرتبط کنند. این در حالی است که سابقه حضور مردم، با ریشه های عمیق دینی، در صحنه مبارزه، تنها به سال های پایانی رژیم پهلوی محدود نیست. مهمترین قیام عمومی مردم، پیش از اوج گیری انقلاب اسلامی، یعنی قیام ۱۵ خرداد، قیامی مبتنی بر علقه های صدر صد مذهبی و واکنش مردم نسبت به بازداشت یک رهبر دینی بود؛ امری که سازندگان مستندهایی مانند «انقلاب ۵۷»، حتی در حد اشاره ای جزئی هم به آن نپرداخته اند. در واقع، هدف سازندگان فیلم، القای این باور است که نیروهای مذهبی، به عنوان ریشه دارترین فعالان عرصه انقلاب، اصولاً برنامه ای برای مقابله با رژیم نداشتند و صرفاً از تلاش های جریان های چپ برای براندازی رژیم شاه استفاده کرده اند. غافل از این که در بازه زمانی مورد نظر آن ها، تمامی گروه های چپ گرا، اعم از چپ گرایان به ظاهر مذهبی و مارکسیست های غیر معتقد به مذهب، در دام تله های امنیتی ساواک گرفتار شده بودند و عملاً فضای فعالیت لازم را در اختیار نداشتند.

۲- نادیده گرفتن ساواک و شکنجه ها

فیلم های مستندی از این دست، که در پی تطهیر رژیم پهلوی هستند، خیلی ساده از موضوع ساواک و شکنجه مخالفان رژیم شاه می گذرند؛ موضوعی که ابدانمی توان آن را در بررسی

چرا انقلاب اسلامی در سال ۵۷ به وقوع پیوست؟ مردم با حضور فراگیر در عرصه انقلاب، در پی نفی چه خصوصیتی در ساختار حاکمیت بودند؟ آیا آن چنان که برخی شبکه های ماهواره ای تبلیغ می کنند، دلزدگی از خوشی ها و فضای باز سیاسی در دهه ۵۰، مردم را به پیوستن به جریان انقلاب سوق داد؟

